

ŞENOL MORGÜL • Hep O Şarkılar Geliyor Aklıma

ŞENOL MORGÜL 1959 Rize doğumlu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Rize’de okudu. 1978’in siyasal ve toplumsal fırtınasında Rize Eğitim Enstitüsü’nden sürgün olunca Ankara Eğitim Enstitüsü’nden mezun oldu ama öğretmenlik yapamadı. 1980-1985 yılları arasında politik nedenlerle kaçak yaşadı. 1985-1989 yılları arasında değişik cezaevlerinde kaldı. Cezaevi arkadaşı Ali İhsan Özkök’le “koğuş konserleriyle” başlayan birliktelikleri Grup Göçebe’nin başlangıcı oldu. Grup, “Düşbaz” adlı albümü çıkardı. Türkiye’de kurulmuş sosyalist partilerin kuruluşlarında ve kapanışında “sahne aldılar!” Yurtiçinde ve yurtdışında çok sayıda konserlere katıldılar. Şair arkadaşlarıyla birlikte şarkı, şiir ve hikâye odaklı “anlatı-dinletilere” devam ediyor. Kendisini “Dayanışma Çalgıcısı” olarak tarif ediyor. Hevesli bir edebiyat okuru.

İletişim Yayınları 3548 • Amı Dizisi 107

ISBN-13: 978-975-05-3825-4

© 2025 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2025, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Merve Eroğlu

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Şenol Morgül Arşivinden

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Funda Dörtkaş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ŞENOL MORGÜL

Hep O Şarkılar Geliyor Aklıma

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR 7

SUNUM

SEZAI SARIOĞLU 9

PEŞREV 13

KOKUSU GELİYOR AKLIMA 15

Kalbini kırdığımız piyano 21 • O duvarlar geliyor aklıma 22 •
Devrime dahil olan çay 26 • Eve hiç erken dönmedik ki 28 •
Duvarlar bize dar gelirdi 32 • Sosyalist “tarım bakanı!” 33 •
Yalan söyler, doğru susardık! 35 • Güneş açan mimozalar 37 •
Soğanın cücüğü 38 • Her şey devrimden sonraya 41 • Slogan
niyetine... 43 • Bitmeyen şarkımız “Çay Bella” 44 • Karanlıktaki
ateş 47 • Rize’nin Deniz Gezmiş’i 48 • Yoldaşlarına “Uşağum”
diyen komünist amca 51 • Kırmızı ateş gülleri 55 • Denizin
dalgasındaydık 57 • Hayallerimi tutuşturan kokular geliyor
aklıma 59 • Annemin inekleri tarifsiz güzeldi 60 • Ateşliğin
altında mermi zulası 62 • Rüzgâr yaman eseyi 63 • “Bataklık
meydan muharebesi” 65 • Ahmet Uzun’un kulaklarını
çınlatalım 67 • “Devrimcilik şimdi başlıyor” 68 • “Bir can için
arkadaşlarımı satmam” 69 • İnatçı Lazonahılar 70 • Devrim, işçi
sınıfının eseri olacaktı 72 • Sığınaklarımız 74 • Kıvılcımı

tutuşturan devrimci-demokrat öğretmenlerimiz 78 • Kulağımın misafir oldukları geliyor aklıma 79 • Devrim kapıdaydı! 81

HEP O KİTAPLAR GELİYOR AKLIMA 87

Bizim devrimimiz mizahi olacaktı 90 • Nâzım Hikmet'in şiirleriyle devrimci olduk 93 • Aşk taktiklerim 95 • Aklımızı çelen kitaplar 97 • İşçi sınıfı, grev ve devrim ile tanıştığımız kitaplar 98 • Büyük cümleler öğrendiğimiz kitaplar 101 • Alman İdeolojisi [Feuerbach] 102 • On bir emir! 104

HEP O ŞARKILAR GELİYOR AKLIMA 107

İçine sincap kaçan çocuk 108 • Komşularımızla şarkı akrabasıydık 110 • “Yavuzun direkleri bir ileri bir geri” 113 • Her yağmurda âşık olurdum 116 • Gönül almayı babamın kemeçesinden öğrendim 118 • Şarkılarla, türkülerle devrimci olduk 119 • Ozanlığa “terfi” 123 • “Yaşasın cazın getirdiği devrim” – Can Yücel 127 • İlk dans ilk heyecan 130 • Rize'nin aydınlık yüzü kemeçeli kadın 131 • Sıra bize gelmişti 133 • “Devridaim dünya bir karar olmaz” 135 • Devrimciliğimize artık marşlar eşlik ediyordu 139 • “Güzel günler göreceğiz çocuklar” 140 • “Çakal Horonu” 141

TEŞEKKÜR

Tam da kitap bitti dediğim anda kitabı bana baŐtan yazdıran, bir daha, olmadı iki daha diyen, orasına burasına söz ve göz attırtan Sezai Sariođlu'na; benim arŐivimi benden daha iyi saklayan ve fotoğrafları itinayla yerleŐtiren Emin Őir'e; sohbeti ve kıŐkırtıcı dűŐbaz yorumları için Ahmet Müfid Okbay'a; noktasından virgölüne kadar elden geçiren Esra Koç'a; hafıza çeŐmemiz Tuncay Kazancı'ya; hayatıma girip iz bırakan herkese ve Zeynep'e Őarkılar kere teŐekkürler...

SUNUM

SEZAI SARIOĞLU

*Dümende ve başaltlarında insanları vardı ki / bunlar / uzun eğri
burunlu / ve konuşmayı şehvetle seven insanlardı ki / sırtı lacivert
hamsilerin ve mısır ekmeğinin / zaferi için / hiç kimseden hiçbir
şey beklemezsiniz / bir şarkı söyler gibi ölebilirdiler.*

- Nâzım Hikmet, *Kuvayımilliye Destanı*, 3. Bap

Rize’de yaşanan değişimin nesnel ve öznel nedenlerini anlamak için, daha başında Sinop Kalesi’nden denize uçup firar eden Sandıkçı Şükrü için yazılan destandaki “Dünya devridaim bir karar olmaz” mısrasına kulak vermek gerekir. Aradan kırk dört yıl geçtiği halde yerel ve evrensel düzeyde bашımıza gelenlerin nedenlerini henüz idrak etmesek de bellek çalışmalarının hatırlatma ve zihin açıklığının yanı sıra, yeni menzillere yürümek isteyenlere kılavuz ip olması mümkün.

Eviden sokaklara kaçıp devrime kaydolan, alıntı ve dipnot meşek eden asi ve aksi çocuklardan Şenol Morgül’ün hikâyesi, şarkılardan türkülere ve marşlara; mandolin, cümbüş, akordiyon ve kemandan bağlamaya dikey geçişin hikâyesi şöyle de özetlenebilir: “Dünyayı yorumlama ve değiştirme” bahsi gereğince bir çocuk Devrim’e çırak yazılıyor, başını güzel belalara sokan kitapları okumaya başlıyor, şarkı sözleri ile birlikte alıntılar, dipnotlar, sloganlar meşek ediyor,

atalarından dört nesil damıtılarak kulağına fısıldanan şarkıların yerini “marş” kıvamında türküler alıyor ve birden her şey yeniden farklı bir kalıba dökülüyor.

Ailenin karakterlerinden başlayarak, 1974-1980 dönemindeki siyasi karakterler manzumesi olan *Hep O Şarkılar Geliyor Aklıma* kitabı, katmanlı ve “karakter silsilesi” bir kitap. Ailedeki Klasik Türk Müziği geleneğini başlatan Hafız Sadık'ın udu; Arapça, Fransızca yazılı notaları... 1917 Ekim Devrim'i öncesinde, balıkçı teknelerinde çalışıp şansını denemek için Batum'a gidip devrimin nimetlerinden yararlanan Fuat Morgül... Geleneği sürdüren kardeşi Bedri Morgül... 1950'li yılların gözde mekânlarından Tepebaşı Gazinosu'nda, Arif Sami Toker'e çalan oğlu Demir Morgül... Birbirlerine şarkılarla zincirleme eklemlenen dört kuşak...

Kitabın kalbindeki karakterlerden, yaratıcılığından sual olunmaz. Bedri Morgül'ün, kırık piyanonun tuşlarını tamir etmesi bana 6-7 Eylül'de akordiyonun iki “dişi” kırılan Madam Anahit'i anımsatması bilinçaltımın marifeti olsa gerek. Madem içinden şarkılar geçen bir kitaptan, dört kuşağın şarkılar ve makamlar yoluyla hayatla imtihanından söz ediyoruz, Kemani Sarkis Efendi'nin halkının acılarının da besitesi olan “*Kimseye etmem şikâyet ağlarım ben halime / Titrim mücrim gibi baktıkça istikbalime*” şarkısı da misafir olsun yazıya... “İncesaz”ın “*Mazi Kalbimde Yaradır*” şarkısından mülhem söylersem, “yara” hâlâ yürürlükte ise de, şikâyet edecek makam ve mevkisinin ufukta olmaması dert ve ders! Siyasal bir öznenin ailesini merkeze alarak bizi hikâyelerine misafir olmaya davet etmesinin “bıçak sırtında” bir yazma eylemi olması, siyasetin kavramlarıyla değil kalbiyle ve hayatın delilleriyle hizalayıp yazması önemli.

Okur, sayfaları çevirdikçe, yolunu kesen ezber bozan yerel karakterlerle tanışmakla kalmıyor, bazılarında yatıya kalıp arkadaş olası geliyor. Yerel halktan karakterlerin ve o yıllar-

da “Devrimle nişanlı, ölümle nikâhlı!” gençlerin asık suratlı değil âşık suratlı olmaları önemli. Karakterler manzumesine rağmen kitapta gizli öznenin, imanın olmayışı, bazen şarkılara, bazen pankarta, alıntıya gizlense de her karakterin ayan beyan ortada olması bir özgünlük. Morgül, okuru “izahi” değil “mizahi” karakterlerle, tek boyutlu olmayan “şaka gibi” sahici karakterle tanıştırıyor. Hatıraları bekletmenin ve yazmanın bir “doyma noktası” olduğunu düşünürsek, Morgül, tüm karakterleri ve hatıraları şarkılarla birbirine bağlayarak hem kendi yükünü hem de kitabın yükünü hafifleterek okura emanet ediyor. Hatıraları birbirlerine teyelleşen cümlelerle yazar arasında sanki bir “ahit” var; sözcükler çat kapı siyasete gönül vermiyor, naz yapmaya kalkışmadan “muhtariyetlerini” koruduğundan alıp başını giderek siyasete gönlünü kaptırmasına imkân tanımıyor.

1990’lı yıllardan sonra kurulan partilerin, derneklerin açılışlarında ve “kapanışlarında!” çalıp söyleyen kendini “çalgıcıyım!” diye takdim eden altmış beşe merdiven dayayan Morgül’e “bizim gençlerimizden!” diye hitap etmem mecazın ötesinde “genç” sözcüğünü yardıma çağırıp hatıraların yakamıza yapıştığı geçmişi “genç bir dil” ile anlatma, yaşlanmış geçmişi ve sözcükleri gençleştirme becerisine vurgu. Hatıra nakilleri çoğu kez yazanı “zorunlu iskâna” zorlamakla kalmaz, dili yorup saçlarını ağartabilir. Hal böyle olunca, hatıraların yüzüne ve gözünün içine bakarak yazıya dökmek marifettir. Şair Haydar Ergülen’in “*Kırk şair olsam yazamam bir hevesi*” dizesi, hatıraların “ince elekten” geçirilerek “hatıra ve siyaset görgüsünün” yanlış iliklenmesi gerektiğini de ima eder. Bunun anlamı “bellek çalışmalarının” yüze göze bulaştırılmadan, ele ayağa düşürülmeden lezzetli bir dille aktarılmasıdır.

Teolojik söylemin, insanın sahip olduklarından ve amellerinden hesaba çekileceğini buyurması, içinde korku ve

endişeyi barındırır. “Bellek çalışmalarına” yüklenen “iyileşme” merhemi bir yana, Morgül, geçmişin ve zamanın ağırlığını yazarak da üstünden atıp, muziphal ve müzikal kitabıyla ironik bir dille bellek tazeliyor. Dönemin politik öznelerinin gündelik hayatta kullandıkları doğaçlama cümlelerin “özdeyiş” kıvamında olması, olaylara verdikleri tepkilerin sahiciliği bölgeyi bilenler için şaşırtıcı değil. Bölge insanının doğaçlama koşa coşa söyleyip eylemesine rağmen bu kitap “çalçene” nakledilen, “çalakalem” yazılan hatıratların tersi bir seyir izliyor. “Büyük anlatılar” rahle-i tedrisinden geçmiş bir özne olan Morgül; dikey ve hiyerarşik dille, siyasi kavramlarla okuru yormadan sıkıcı değil sarmalayıcı, durağan değil akıcı bir dille yazıyor.

12 Eylül öncesine ilişkin yazılan kitapların çoğunda egeyen olan bir tarihsel-siyasal süreci salt ait olduğu siyasete “tapulayıp” komşu siyasetleri “hiçleştiren”, “dolgu malzemesi” veya “artakalan” olarak gören anlatılara rağbet etmeyen Morgül, bölgede Kurtuluş ve Devrimci Yol’un hâkim siyasetler olmasını onların lehine güzellemeye dönüştürmeyerek, sosyalizm değirmenine madde ve mana taşıyan diğer siyasetleri görmezlikten gelmeyen etik-politik bir incelik gösteriyor.

Sait Faik’in “Çiçek ve balık adlarını bilmeyen hikâyeye yazamaz” cümlesinden mülhem, bu hikâyelerin bana, şarkı ve makam bilmeden yazılmaz duygusunu verdiğini, kitaptaki balıkların, kuşların, denizin, kemençenin, kalbi kırık piyanonun, alnı akıtmalı ineğin de belleği, meseli ve meselesi, özgül ve özgür ağırlığı, huyu suyu olduğunu söylemeliyim.

Ezcümle, kasaba irisi Rize’de üç kuşağın dizi, dili ve şarkıları dibinde büyüyen Morgül, sanki, tarihin “soluklanma taşına” oturup ut çalıp şarkı söylerken yazmış bu kitabı... Musiki kavramlarıyla söylersek, inici-çıkıcı bir seyir içinde “karar perdesi”nde ve “karar sesi”nde vücut bulmuş kitap artık okurlara emanet...